

# De risicofactoren van staartbijten

Het ontstaan van staartbijten in groepen varkens wordt beïnvloed door veel zogenaamde risicofactoren. Deze risicofactoren zijn in 2007 door een werkgroep van de European Food Safety Authority (EFSA) op een rij gezet. Het ontbreken van adequaat hokverrijkingmateriaal is volgens de werkgroep de belangrijkste risicofactor voor staartbijten. Nederlandse varkenshouders denken hier echter heel anders over. Zij scoorden het stalklimaat als belangrijkste risicofactor. Ook bij andere risicofactoren bleek er een groot verschil te bestaan tussen hoe wetenschap en praktijk er tegenaan kijkt. Hoe komt dit?

Johan Zonderland en Marc Bracke  
Wageningen UR Livestock Research  
Carolien de Lauwere  
Landbouw Economisch Instituut van Wageningen UR



Uit een telefonische enquête onder 487 gangbare varkenshouders blijkt dat zij het stalklimaat als belangrijkste risicofactor beschouwen voor het

ontstaan van staartbijten bij varkens met gecoupeerde staarten (*figuur 1, links*). Na stalklimaat volgen een suboptimale gezondheid en hokbezetting als belangrijkste risicofactoren. Het voersysteem (voersoort en voerwijze) en type dier (gelt, borg of beer) worden door varkenshouders als relatief onbelangrijke risicofactoren gezien. Europese deskundigen hebben in het EFSA-rapport eveneens een inschatting gemaakt van de risicofactoren op basis van literatuuronderzoek (*figuur 1, rechts*). Hieruit blijkt dat vervalping (in de EFSA rapportage geformuleerd als het ontbreken van adequaat hokverrijkingmateriaal) verreweg de belangrijkste risicofactor is met 0,52. Dit betekent dat het varken een kans heeft van 52 procent om te lijden aan staartbijten. Het gaat hierbij om de afwezigheid van stro of ander wroetbaar substraat en/of afbreekbaar speel-

materiaal. De risico-inschatting door deskundigen van ras/kruising (0,08) en hokbezetting (0,08) liggen een factor vier lager. Het stalklimaat (0,02) wordt door deskundigen ingeschat als een relatief onbelangrijke risicofactor. Over het effect van de staartlengte als risicofactor was destijds onvoldoende bekend om deze te kunnen scoren. Recent onderzoek toont aan dat een langer restant van de staart na couperen een grotere kans op staartbijten geeft.

## Waarom zulke grote verschillen?

De verschillen bij het inschatten van risicofactoren tussen wetenschap en praktijk zijn erg groot. Er zijn kanttekeningen te maken bij de inschattingen van de Europese deskundigen van EFSA (resultaten komen bijvoorbeeld uit verschillende landen met verschillende huisvestingssystemen), maar dit zal maar een deel van het verschil kunnen verklaren. De perceptie van de risicofactoren door de varkenshouders speelt waarschijnlijk een grotere rol. Het ontstaan van staartbijten kan wel worden vergeleken met een emmer die vol water

## Artikelenreeks over staartbijten

Dit is het derde artikel uit een reeks artikelen over de oorzaken, effecten en preventie van staartbijten onder varkens en hoe varkenshouders hier tegenaan kijken. Dit is onderdeel van het project 'Verantwoord omgaan met varkensstaarten' gefinancierd door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Wie op de hoogte gehouden wil worden over dit project kan een e-mailtje sturen naar: [marc.bracke@wur.nl](mailto:marc.bracke@wur.nl).

## Meer informatie

Het rapport 'Stoppen met couperen? Varkenshouders over staartbijten en staartcouperen' is te downloaden via: <http://www.lei.dlo.nl/publicaties/PDF/2009/2009-097.pdf>.

Het EFSA rapport 'The risks associated with tail biting in pigs and possible means to reduce the need for tail docking considering the different housing and husbandry systems' is te downloaden via: <http://www.efsa.europa.eu/en/scdocs/doc/611ax1.pdf>.



**SPEELGOED**

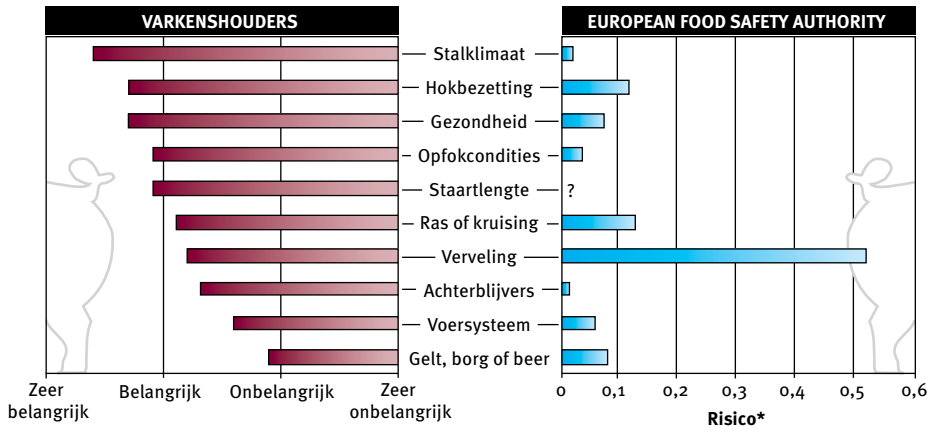
Als alternatieve hokverrijking wordt momenteel speelmateriaal gebruikt. Echter deze speeltjes hebben maar beperkte invloed op het tegengaan van staartbijten.

Foto: Geesje Rotgers

loopt en uiteindelijk kan overlopen. Elke aanwezige risicofactor 'vult' de emmer, zoals in figuur 2 (links) is weergegeven. In gangbare varkensstallen zijn normaliter al een aantal risicofactoren aanwezig, zonder dat dit tot staartbijten leidt. Hierbij vult het ontbreken van adequaat hokverrijkmateriaal (verveling) de emmer al voor meer dan de helft. Bij aanwezigheid van aanvullende risicofactoren, bijvoorbeeld de aanwezigheid van een virusinfectie of onaangenaam stalklimaat, vult de emmer zich tot aan de rand (drempelwaarde) en loopt over (figuur 2, rechts). Wanneer varkenshouders problemen met staartbijten hebben en vervolgens het stalklimaat en de gezondheid van de varkens verbeteren, kan dit dus in veel gevallen afdoende zijn om verdere problemen te voorkomen. Het water in de emmer is immers weer onder het niveau van de drempelwaarde gezakt. Een varkenshouder zal dan ervaren dat gezondheid en klimaat een belangrijke rol spelen in het ontstaan van staartbijten. Echter, het waterniveau blijft hoog en bij een volgende bijkomende risicofactor kan de emmer weer snel overlopen. Het wegnemen van verveling bij varkens door het verstrekken van adequaat hokverrijkmateriaal

**Figuur 1**

Inschatting door varkenshouders van belang van risicofactoren (van zeer onbelangrijk tot zeer belangrijk) bij het ontstaan van staartbijten (links) en inschatting van risicofactoren bij het ontstaan van staartbijten op basis van deskundigen in opdracht van de European Food Safety Authority (rechts).



\* Een risicofactor van 0,5 betekent dat het varken een kans heeft van 50 procent om te lijden aan staartbijten, gezien over de hele populatie varkens in Europa en over hun hele leven.

doet het waterniveau in de emmer veel verder zakken. Het verstrekken van hokverrijking kan dus sterk preventief werken tegen het optreden van staartbijten.

**Hokverrijking als oplossing**

Het verstrekken van hokverrijking is dus een kritische succesfactor om staartbijten te voorkomen. Van stro en ruwvoer is bekend dat dit voor varkens effectieve verrijkmateriaal zijn. In de huidige gangbare huisvestings-systemen is het gebruik van deze materialen

echter lastig in verband met mogelijke verstopping van roosters en mestafvoersysteem. Als alternatieve hokverrijking wordt momenteel speelmateriaal (bijvoorbeeld ketting met rubber bal) verstrekt, maar deze speeltjes hebben maar beperkte invloed op het tegengaan van staartbijten. Binnen het project 'Verantwoord omgaan met varkensstaarten' (zie kader) gaan we op zoek naar verrijkmateriaal die én effectief zijn tegen staartbijten én goed toepasbaar zijn in de huidige gangbare varkenshokken.

**Figuur 2**

Het vollopen van de emmer met risicofactoren in een gangbare varkensstal (links) en het 'overlopen' van deze emmer in geval van bijkomende risicofactoren (rechts).

